

ԱՂԲԻՒՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆ ՕՁՆԵՑԻՆ ՎՐԱՅԱԿԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒՄ

Սուրբ Յովհան Օձնեցու¹ կամ Յովհաննէս Իմաստասէրի² աստուածաբանական-գիտական ու հայրապետական գործունէութիւնը Հայ Առաքելական Եկեղեցու կարեւորագոյն շրջափուլերից է: Նրա կառավարումը համընկաւ արաբական տիրապետութեան շրջանին, եւ, որպէս հետեւանք, Հայ Առաքելական Եկեղեցու ոչ քաղկեդոնական դաւանանքի էլ աւելի յստակեցման ու ամրապնդման հետ:

Ուսումնասիրութեան գիտական առանցքը կազմուելու է պատմական ու աղբիւրագիտական քննութեան, ինչպէս նաեւ համեմատական աստուածաբանութեան մեթոտներով: Հայ առաքելական եկեղեցու ու հայ ժողովրդի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ կարեւորութիւն են ներկայացնում օտարազգիների, յատկապէս դրացի ժողովուրդների պատմական աղբիւրների ուսումնասիրութիւնը, որը հնարաւորութիւն կը տայ, թերեւս, նորովի վերաարժեւորել մեր պատմութիւնը եւ որոշ՝ ցայժեռ՝ քիչ յայտնի տեղեկութիւններ քաղել: Հայ-վրաց գիտական, աստուածաբանական, փիլիսոփայական առնչութիւնների համապարփակ ուսումնասիրութիւնը մեծ աղբիւրագիտական կարեւորութիւն է ներկայացնում երկու ժողովուրդների պատմական փոխառնչութիւնների ուսումնասիրման համատեքստում, որոնց փուլային բաժանման փորձ է արել մասնաւորապէս Շ. Նուցուրիձէն՝ բաժանելով այդ փոխազդեցութիւնները 2 փուլի՝ 1. Դաւիթ Անյաղթի, 2. Իսաակ Պետրիցիի³:

Հայ-վրաց փոխառնչութիւնների համատեքստում մեծ կարեւորութիւն է ներկայացնում Մանազկերտի 726 թ.-ի հայ-ասորական միացեալ եկեղեցական ժողովը եւ այդ ժողովի ընդգծուած հակաքաղկեդոնական բնոյթը: Ժողովը հրաւիրած Յովհան Օձնեցու դաւանաբանական գործերն այնպիսի մեծ հեղինակութիւն են վայելել հայկական եկեղեցական միջավայրում, որ յետագայի անուանի հայ աստուածաբաններ հիմնուել, յղել են Օձնեցուն, մասնաւորապէս խոշոր աստուածաբան, Զաքարէ Զաքարեանի խոստովանահայր՝ Մխիթար Գոշի «Գծագրութիւն ... Յաղագս վրաց» հայոց դաւանանքի ու աւանդութեան ուղղափառութիւնը հիմնաւորող թղթի հիմնական աղբիւր են հանդիսացել Յովհան Օձնեցին ու Անանիա Սանահնեցին⁴: Հայոց Առաքելական Եկեղեցու համար կարեւոր դաւանաբանական հիմք հանդիսացող «Գիրք թղթոց»-ի հարցում եւս որոշ հայ հեղինակներ, մասնաւորապէս Մաղաքիա Արք. Օրմանեանը, կարծում են, որ Օձնեցին մեծ դեր է խաղացել, վերջնականապէս ամբողջացնելով ու կանոնակարգելով այն⁵: Անշուշտ, Մանազկերտի ժողովի ու, առհասարակ, Յովհան Օձնեցու դաւանաբանական հակաքաղկեդոնական երկերն ու գործունէութիւնը պիտի հակադարձուէին քաղկեդոնական, մասնաւորապէս մեզ՝ հայերիս, առաւել մօտ վր-

¹ «Էր ի գաւառն Տաշրաց, որ արդ կոչի Լաւոնի» - տե՛ս Մելիքսեթ-Բեկ Լ., Վարդապետ հիւսիսային կողմանց եւ նրանց իմֆնոսիւնը, վրացերէնից թարգմանեց Հ. Բայրամեանը, Ս. Էջմիածին, 2016, էջ 51:

² «Իմաստասէր» պատուանուան մասին աւելի մանրամասն տե՛ս Հայր Դեանդ Ալիշան, Յուշիկ, Բ, էջ 307:

³ III. Нучубидзе, История грузинской философии, Тбилиси, 1960, с. 447-471.

⁴ Մելիքսեթ-Բեկ Լ., Պատմա-բանասիրական պրպտումներ, աշխատ. Պ. Մուրադեանի, Ս. Էջմիածին, 2010, էջ 12-13:

⁵ Նոյն տեղում, էջ 26, տե՛ս նաեւ Մելիքսեթ-Բեկ Լ., Վարդապետ հիւսիսային կողմանց եւ նրանց իմֆնոսիւնը, էջ 91:

րաւորութիւն կը տան մեզ կողքից նայելու սեփական պատմութեանը, ու թերեւս որոշ հարցերում այն վերաիմաստաւորելու¹⁴:

ՀԱՅԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պ.գ.թ., աւագ գիտաշխատող, Հնագիտութեան ու
ազգագրութեան ինստիտուտ, Երեւանի Մեսրոպ
Մաշտոցի անուան հին ձեռագրերի ինստիտուտ-
Մատենադարան

ԳՐԱԲԱՐԵԱՆ ԱՍՈՅԹՆԵՐ

Երկիւղ՝ թերահաւատութեան է նշանակ:

Նեղութիւնք զհամբերութիւն գործեն:

Բազումք են կոչեցեալք, եւ սակաւք ընտրեալք:

Ամենայն շարիք մտանեն ի միտս մարդոյ յանուումնութենէ:

Տուք զկայսերն կայսեր եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ:

Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ:

Մարգարէ յիւրում գաւառի պատիւ ոչ ունի:

Վկայութիւն իմ ճշմարիտ է, զի գիտեմ ուստի եկի, եւ յո երթամ:

Իմաստուն կանայք շինեցին տունս, իսկ անզգամքն ձեռք իւրեանց կործանեցին:

Վա՛յ որ պահէ զազահութիւն շար ի տան իւրում:

Մի՛ նիւթեր բարեկամի քում չարիս, որ հեցեալ եւ յուսացեալ իցէ ի քեզ:

¹⁴ Նիւթս պատրաստելու հարցում արժէքատու խորհրդատուութեան համար երախտապարտ ենք պրոֆեսորներ՝ Մարիամ Զխարտիշուիլիին, Սերգո Վարդոսանիձէին, դոկտորանտ՝ Շոտա Մաթիթաշուիլիին եւ վրացագէտ-բանասէր Ասյա Դարբինեանին: